

Politična razlika lezbične zgodovine

**VELIKONJA, Nataša in GREIF, Tatjana
(2012): Lezbična sekcija LL: kronologija
1987–2012 s predzgodovino. Ljubljana,
Škuc.**

Slovensko lezbično gibanje je lani praznovalo petindvajsetletnico svojega organiziranega obstoja. Osnovno jedro gibanja, ki danes povezuje različne generacije žensk in premore bogato kulturo raznolikih oblik lezbičnega izraza, je lezbična sekcija LL. Zbornik *Lezbična sekcija LL: kronologija 1987–2012 s predzgodovino*, ki sta ga uredili Nataša Velikonja in Tatjana Greif, je podrobna arhivska zbirka dogodkov iz zgodovine delovanja lezbične sekcije znotraj gejevskega in lezbičnega gibanja v Sloveniji. Zbornik tako pomembno dopolnjuje dve predhodni deli, *L: zbornik o lezbičnem gibanju na Slovenskem 1984–95* (ur. Suzana Tratnik in Nataša S. Segan, 1995) in *20 let gejevskega in lezbičnega gibanja* (ur. Nataša Velikonja, 2004), ter s tem v slovenskem prostoru utrjuje zgodovinski spomin na aktivistične boje lezbičnih in gejevskih skupin, ki se vse do danes soočajo z reakcionarnimi praksami družbeno-politične diskriminacije.

»Zavedava se, da je vsakršno pisanje zgodovine vsiljevanje reda v kaos. Konstrukciji tega reda sva se skušali na vso moč izogniti. Zavedava se, da je zgodovina neskončno in nepravilno omrežje, na katerem najdemo osebe, datume in prostore srečevanj, sestankov, zapisnike, brezštevne dogodke, intervjuje, spomine, osebne

zgodbe, sanje. Ta knjiga, ki niza *dogodke*, je zgolj začetek in povabilo k nadaljnjemu raziskovanju,« zapišeta avtorici v predgovoru. Kronološka natančnost in kompleksna razveženost arhivskega gradiva, ki v zborniku obsega vse od popisov dogajanj na lezbični sceni prek povzemanja pomembnejših političnih prelomov do osebnoliterarnih zapisov lezbičnih aktivistk, kaže na zavedanje, da je zgodovina področje bojev, znotraj katerega si je treba izboriti besedo. Lezbična sekcija LL si je s tem delom izborila pravico, da spregovori o lastni lezbični zgodbi, ki je bila dolga leta zamolčana, »spominsko diskriminirana« ali interesno prikrojena. Avtorici na začetku dela zapišeta: »Pričujoče delo izhaja iz želje dokumentirati in ohraniti specifično politiko in predvsem politično razliko, ki ju lezbična sekcija LL misli, udejanja ter ohranja že petindvajset let ...«. Politična razlika, o kateri pišeta avtorici, ne zadeva zgolj odnosa do širšega nacionalnega okolja, ki je prežet s homofobijo, ampak se vzpostavlja tudi v odnosu do feminističnih skupin, gejevskega aktivizma in širšega civilnodružbenega konteksta politične levice. Specifičen profil lezbične sekcije LL so izoblikovali številna konceptualna in politična razhajanja s sorodnimi gibanji, ki niso bila sposobna ohranjati enakopravnega presečišča med zagovorom emancipacije žensk na eni strani in bojem za pravice homoseksualcev na drugi. »Četudi se najpogosteje govori o *tihih razhodih*, kot ob razhodu z Lilit, o *generacijskih prelomih*, kot ob trku z DIH-om, četudi se pogosto govori o *osebnih zgodbah*, o *separatizmu*, o *nesodelovanju*, o *soliranju* LL, pa se onkraj teh prehitrih ocen skrivajo pomembne konceptualne razlike. Pričujoča knjiga jih skuša povzeti,« trdita avtorici. Medtem ko je t. i. novi feminizem, iz katerega izhaja lezbična sekcija LL, na področju ženskega vprašanja vztrajno marginaliziral lezbično identiteto, je gejevski aktivizem postopoma prevzemal patriarhalno dominantnost, ki je lezbičnim aktivistkam odvzel politično suverenost. Ob koncu dela avtorici tako povzameta etično držo, ki jo je lezbična

sekcija LL nekompromisno zagovarjala skozi svojo dosedanjo zgodovino: »... če si politični levičar, levičarka, moraš *omogočiti* prostor *marginalnim drugim* in ga ne obvladovati ali zasedati ali celo omejevati. Če si gejevski aktivist, se moraš *odreči* skušnjavi določati lezbične politike.« Zbornik lezbične sekcije LL, ki bo zagotovo sprožal številne polemike med različnimi zgodovinskimi ter političnimi interpretacijami, razkriva problematike, ob katerih je prihajalo do notranjih napetosti znotraj širšega gejevskega in lezbičnega aktivizma, ter s tem razbija mit o ideološki homogenosti civilnodružbenih gibanj.

Pomemben prispevek zbornika je pregled zgodovine lezbištva na Slovenskem pred začetkom lezbičnega gibanja v poznih osemdesetih letih 20. stoletja. Podobne tematizacije tovrstne predzgodovine izrazov lezbične subjektivnosti, ki bi bila zaokrožena v koherentno in obširno celoto, se do zdaj ni lotilo nobeno sodobnejše delo v slovenskem prostoru. Obsodbe vreden manko referenc lezbičnih avtoric vlada na področju feminističnega zgodovinopisja v Sloveniji, zato se avtoricama zbornika zdi, »... da je zgodovina feminizma v Sloveniji pisana brez upoštevanja opozoril lezbičnega zgodovinopisja, da je feministično zgodovinopisje tudi v Sloveniji preprosto slepo za lezbične zgodovinske intervencije in prijeme.« Zgodovinsko referenco, iz katere je mogoče izpeljati analizo lezbične subjektivnosti na prehodu iz 19. v 20. stoletje, avtorici najdeta v predvojnem feminizmu na Slovenskem in njegovem diskurzu o »tretjem spolu« oziroma o »novih« ali »modernih ženskah«. Konservativna drža predvojnega feminizma, ki vprašanja ženske emancipacije ni ločil od norm heteroseksualne zakonske zveze, je v zborniku ponazorjena na primeru diskurza, prisotnega v prvi ženski reviji *Slovenka* (1897–1902). Tamkajšnji zapisi nekaterih avtoric, med katerimi izstopata Elvira Dolinar – Danica (1870–1961) in Marica Nadlišek Bartol (1867–1940), izražajo obsojajoč odnos do žensk, ki so z vizualno podobo in svobodnejšimi življenjskimi nazori prestopale meje spodobne ženskosti.

Med pomembnejše predstavnice t. i. »modernih žensk«, proti katerim je bil usmerjen diskurz predvojnega feminizma, avtorici zbornika uvrščata Pavlino Pajk (1854–1901), Zofko Kveder (1878–1926) in Ivano Kobilco (1861–1926). Avtorici v nadaljnjem pregledu intelektualnih virov iz slovenske zgodovine prve polovice 20. stoletja odkrivata eksplicitne izraze lezbične subjektivnosti v življenju in delu Alme Karlin (1889–1950), Ljube Prenner (1906–1977) in Elde Piščanec (1897–1967). Celotno poglavje, ki iz zamolčane zgodovine lezbištva izkopava predzgodovinske korenine lezbične sekcije LL, je umeščeno v širšo analizo diskurza o homoseksualnosti, izraženega v nazorsko določenih prevodih knjig ali v nekaterih slovenskih delih. Druga perspektiva, iz katere avtorici izpeljmeta rekonstrukcijo zgodovine homoseksualnosti na Slovenskem pred nastankom organiziranega gejevskega in lezbičnega gibanja, se dotika področja zgodovine kriminalizacije homoseksualnosti od 16. stoletja naprej. Nastanek drugega vala feminizma in novih družbenih gibanj v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji, ki je leta 1977 pripomogel k dekriminalizaciji moške homoseksualnosti v Sloveniji, ni dokončno prekinil z dediščino predvojnega feminizma in s tem lezbijkam ni omogočil vstopa v javni prostor. Po pričevanju avtoric zbornika se dokončen rez zgodi šele z lezbično sekcijo LL.

Obširno zgodovino delovanja lezbične sekcije LL je nemogoče strniti v zamejeno pripoved, zato naj na tem mestu poudarim zgolj nekatere fragmente, ki pomembneje osvetljujejo družbeno-politični kontekst lezbičnega aktivizma v Sloveniji med letoma 1987 in 2012. Časopisna priloga *Pogledi z naslovom Ljubimo ženske: Nekaj o ljubezni med ženskami*, ki jo je 30. oktobra 1987 izdala *Mladina*, pomeni začetek javne artikulacije lezbičnega aktivizma na Slovenskem in s tem uradno naznanja formacijo lezbične sekcije LL v okviru obstoječe ženske skupine *Lilit*. Vzpon nacionalizma in tradicionalizma v času oblikovanja samostojne države je lezbično sekcijo LL, ki je bila v tistem

času združena z gejevsko skupino *Magnus* pod okriljem *Roza kluba*, soočil z dejstvom, da širša civilnodružbena alternativa ni sposobna ohranjati podporne solidarnosti s političnim bojem seksualnih manjšin. V tistem času je lezbična sekcija LL prav tako spoznala »železni zakon spolno mešanih skupin«, zaradi katerega »... gejevska prisotnost kot po pravilu pomanjša lezbično«. Osvoboditev lezbične sekcije LL izpod konstitucijskega okvira novega feminizma, gejevskega aktivizma in novih družbenih gibanj, ki je v odnosu do lezbištva reproduciral heteronormativno patriarhalnost, je šele omogočila ponovni zagon samostojnega lezbičnega aktivizma. Avtonomno politično strategijo pa lezbična sekcija LL dokončno razvije proti koncu devetdesetih let, ko slovensko javnost začnejo pretresati pobude zakonske ureditve istospolnih partnerstev in družin. LL je kot vztrajna skupina političnega pritiska zavzemala kritično distanco do kompromisnega preigravanja s človekovimi pravicami, ki je pripeljal do mizogine zavrnitve Zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih umetne oploditve z biomedicinsko pomočjo (2001), sprejetja konservativno pragmatičnega Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (2005) in padca Družinskega zakonika (2012). Zbornik podaja vpogled v homofobično mentaliteto slovenske javnosti tudi z vsakoletno analizo medijskega diskurza, ki ga poleg konstantne trivializacije lezbištva v zadnjem desetletju zaznamuje tudi senzacionalizem tipa »za in proti«.

Avtorici zbornika razbijeta objektiviziran niz zaporednih zgodovinskih dogodkov z vpejljavo spominskih in osebnoizpovednih zapisov lezbičnih aktivistk, ki arhivskemu pregledu dodajajo literarno zasnovo. Prvoosebna izrekanja, ki plastično predstavijo subjektivni in politični moment oblikovanja lezbičnih identitet v slovenskem prostoru, je mogoče razumeti tudi v luči zgodovinskega dejstva, »... da je bila lezbijkam v Sloveniji prej dostopna literarna kot pa politična subjektiviteta«. V posplošenem smislu je mogoče trditi, da avtobiografski fra-

gmenti dokumentirajo življenja treh aktivističnih generacij žensk, ki so do zdaj zaznamovale delovanje lezbične sekcije LL. Njihovi petindvajsetletni boji za vzpostavitev lezbične scene in skupnosti so se dogajali na širšem področju medijsko-kulturne produkcije. Čeprav avtorici v sklepnih mislih opozorita na sistematično izključevanje lezbijk iz znanosti in institucionalne politike, je delo *Lezbična sekcija LL: kronologija 1987–2012 s predzgodovino* še en uporen preboj »železne stene izolacije«, ki teži k zakritju lezbičnih zgodovin, kajti kot se glasi zadnji stavek v zborniku, »... vsak izborjeni prostor, protest, vsaka knjiga, članek, beseda, vsaka zabava, vsak lezbični poljub pomeni – naše življenje.«